

СОЦІОМЕТРИЧНА ПРОЦЕДУРА ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ МЕТОД ВИВЧЕННЯ ОКРЕМОЇ ОСОБИСТОСТІ ТА КОЛЕКТИВУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

***КРАСНОРУЦЬКИЙ О.О., Д.Е.Н., ПРОФЕСОР,
СМІГУНОВА О.В., СТАРШИЙ ВИКАДАЧ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА***

Постановка проблеми у загальному вигляді. Психологія управління – це галузь знань, яка продукує психологічні знання про управлінську діяльність [6]. Управлінська діяльність являє собою сукупність дій та заходів, які спрямовані на досягнення поставленої мети в межах конкретної організації. Саме людина з її творчими здібностями є і суб'єктом, і об'єктом управлінської діяльності. Ось чому управлінські дії мають враховувати всю палітру психологічних факторів, що з'являються в процесі управління.

Важливим показником діяльності колективу є його соціально-психологічний клімат, який дає змогу визначити рівень конфліктного протистояння та впливає на загальну ефективність роботи працівників.

Відомо, психологічне благополуччя особистості визначається її місцем в системі міжособистісних відносин. Психологічний клімат утворюється за рахунок емоційного групового стану, який відрізняється великим динамізмом, мінливістю. Вмілий керівник повинен враховувати ці особливості і вміти визначати в кількісному вираженні рівень мікроклімату для подальшого аналізу впливу неформальних груп і їх лідерів на досягнення цілей організації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню психології управління присвячено наукові праці таких вітчизняних дослідників як А.М. Бандурка [1, 2], В.С. Лозниця [4], Л.Е. Орбан-Лембрик [6, 7], та інші. Проте у вітчизняній управлінській діяльності не достатньо уваги приділяється розвитку та інтенсифікації застосування соціально-психологічних методів.

Формулювання цілей статті. Ціллю статті є визначення особливостей застосування соціометричної процедури як ефективного соціально-психологічного методу вивчення соціально-психологічного клімату організації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для забезпечення ефективності управління застосовують ряд методів дослідження психології управління.

Метод дослідження в контексті психології управління – спосіб, шлях, який дає змогу одержати необхідну інформацію про психологічні явища у сфері праці й управління, психологічні особливості управлінської діяльності та учасників управлінського процесу [3].

Запропоновано багато класифікацій методів дослідження в психології управління. Одна з них виділяє три групи: психологічні методи вивчення особистості в системі управління; соціально-психологічні методи вивчення організації в структурі управління; методи, спрямовані на розв'язання управлінських завдань та прийняття управлінських рішень [6].

Соціально-психологічні методи – це сукупність специфічних методів дії на особисті стосунки і зв'язки між працівниками, а також на соціальні процеси в колективі [5].

Як відзначає Г. Харченко, під їх впливом в управлінні формуються суспільна свідомість, психологічні зв'язки в колективі, сумлінне відношення до праці. Психологічний стан працівника може сприяти підвищенню продуктивності й ефективності праці, і навпаки, може знижувати трудову активність персоналу [8].

Одним з найпоширеніших методів визначення соціально-психологічного клімату в колективі організації є метод соціометрії. Цей метод ефективний під час досліджень емоційно-психологічних відносин в колективі організації. Метою методу є вивчення групової диференціації.

На попередньому етапі соціометрії розробляється соціометрична картка (анкета) з питаннями, які визначають відношення кожного члена колективу до загальних проблем спільноти і до кожного члена групи окремо.

Соціометрична процедура включає наступні етапи:

1. Постановка задачі. Визначається мета і завдання дослідження: виявлення неформального лідера, розподіл робіт у підгрупі, призначення нового керівника, формування співробітників для виконання конкретних завдань тощо.

2. Вибір об'єкта вимірювання: група в цілому, окремі підгрупи.

3. Визначення процедури проведення дослідження.

4. Обробка отриманих результатів.

Соціометрична процедура може виконуватися двома способами: непараметричним та параметричним.

Непараметрична процедура – це процедура, за якої кожний співробітник дає відповіді на питання картки, не маючи обмеження на кількість виборів (окрім себе). У такому випадку теоретично можливо, що число виборів, які зробив кожен член досліджуваної групи відносно інших її членів, може дорівнювати $n-1$, де n – число виборів.

Перевага непараметричної процедури полягає в тому, що є можливість виявити так звану емоційну експансивність – відношення особистості до групи. Недоліками – необхідність застосування обчислювальної техніки для аналізу групових зв'язків при збільшенні групи до 12-16; відсутність повної анонімності; ймовірність випадкового вибору.

Параметрична процедура – це така процедура, за якої кількість виборів, що може зробити кожен учасник – об'єкт дослідження, є обмеженою. Співробітникам пропонується зробити строго обмежену кількість виборів з усіх членів даного колективу, наприклад 5 із 10 чоловік. Кількісний вираз обмеження величини соціометричних виборів має назву «соціометричне обмеження» або «ліміт вибору».

Вважається, що наявність «ліміту вибору» в параметричній процедурі сприяє підвищенню надійності даних соціометрії та полегшує їх обробку.

Далі, проаналізувавши результати проведених опитувань (анкетування), складають соціометричну матрицю, де згруповані відповіді окремих членів досліджуваного колективу.

Для більшої наочності дані обстежень можна представити графічно – у вигляді соціограми. Соціограма є схематичним зображенням виборів (або невиборів) об'єктів дослідження – працівників колективу при відповідях на запитання. Соціограма дає змогу здійснити порівняльний аналіз психологічної структури взаємовідносин у групі на площині за допомогою спеціальних знаків (кола, стрілки).

Аналіз соціограми починається з пошуку центральних, найбільш впливових членів колективу, потім взаємних пар, групувань. Мікрогрупи складаються із взаємопов'язаних осіб, які намагаються вибрати одна одну. Найчастіше у соціометричних вимірюваннях зустрічаються групування по 2-3 чоловіки, рідше – по 4 і більше осіб.

Висновки. Соціометрична методика проводиться груповим методом, тобто заповнення запропонованих анкет здійснюється всією групою в цілому і відразу, не потребує значних часових витрат. Вона

досить корисна у прикладному плані для удосконалення взаємовідносин у колективі, але не є радикальним способом при вирішенні внутрішньогрупових проблем, причини яких треба шукати не в симпатіях чи антипатіях членів колективу, а глибоше.

Література

1. Бандурка А.М. Основы психологии управления: Учебник / Бандурка А.М., Бочарова С.П., Землянська Е.В. – Харьков: Университет внутренних дел. 1999. - 528.

2. Бандурка А.М. Психология управления / А.М. Бандурка, С.П. Бочарова, Е.В. Землянская. – Харьков: ООО «Фортуна-пресс», 1998. — 464 с.

3. Дуткевич Т.В. Практична психологія: навч. посіб. / Т.В. Дуткевич, О.В. Савицька. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 256 с.

4. Лозниця В.С. Психологія менеджменту: навч. посіб. / В.С. Лозниця – К.: ТОВ «УВПК ЕксОб», 2000. – 512 с.

5. Недашківський М.М. Менеджмент персоналу / М.М. Недашківський, Г.І. Євтушенко, Л.П. Гацька / ДПА України. Академія ДПС України. – Ірпінь, 2002. – 252 с.

6. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія управління: навч. посіб. / Л.Е. Орбан-Лембрик. - 2-е вид., допов. - К. : Академвидав, 2010. – 543 с.

7. Орбан-Лембрик Л.Е. Основы психологии управления / Л.Е. Орбан-Лембрик. - Івано-Франківськ, 2002. - 424 с.

8. Харченко Г. А. Особливості соціально-психологічних методів в управлінні підприємством / Г. А. Харченко / Вісник НТУ «ХП». 2013.- № 53 (1026). – С. 178-181.

References

1. Bandurka A.M. Osnovy psihologii upravleniya: Uchebник / Bandurka A.M., Bocharova SP., Zemlyanska E.V. – Harkov: Universitet vnutrennih del. 1999. - 528.

2. Bandurka A.M. Psihologiya upravleniya / A.M. Bandurka, S.P. Bocharova, E.V. Zemlyanskaya. – Harkov: ООО «Fortuna-press», 1998. — 464 s.

3. Dutkevich T.V. Praktichna psihologIya: navch. posIb. / T.V. Dutkevich, O.V. Savitska. – K.: Tsentr uchbovoYi lIteraturi, 2010. – 256 s.

4. Loznitsya V.S. PsihologIya menedzhmentu: navch. posIb. /

V.S. Loznitsya – K.: TOV «UVPK EksOb», 2000. - 512 s.

5. NedashkIvskiy M.M. Menedzhment personalu / M.M. NedashkIvskiy, G.I. Evtushenko, L.P. Gatska / DPA UkraYini. AkademIya DPS UkraYini. – IrpIn, 2002. – 252 s.

6. Orban-Lembrik L.E. PsihologIya upravlnnnya: navch. posIb. / L.E. Orban-Lembrik. - 2-e vid., dopov. - K. : Akademvidav, 2010. - 543 s.

7. Orban-Lembrik L.E. Osnovi psihologIyi upravlnnnya / L.E. Orban-Lembrik. - Ivano-FrankIvsk, 2002. - 424 s.

8. Harchenko G. A. OsoblivostI sotsIalno-psihologIchnih metodIv v upravlnni pIdpriEmstvom / G. A. Harchenko / VIIsnik NTU «NPI». 2013.- # 53 (1026). – S.178-181.

Краснорущкий О.О., Смигунова О.В. Социометрична процедура як соціально-психологічний метод вивчення окремої особистості та колективу в структурі управління

У статті визначено, що важливим показником діяльності колективу є його соціально-психологічний клімат, який дає змогу визначити рівень конфліктного протистояння та впливає на загальну ефективність роботи працівників. Це необхідно враховувати в процесі управлінської діяльності. Обґрунтовано актуальність застосування соціометричної процедури як ефективного соціально-психологічного методу вивчення соціально-психологічного клімату в організації (колективі, групі тощо). Проаналізовано переваги та недоліки застосування параметричної та непараметричної процедур методу соціометрії, а також соціограми.

Ключові слова: психологія управління, соціально-психологічний клімат, соціально-психологічні методи, соціометрія, соціограма, параметрична та непараметрична процедури.

Краснорущкий А.А., Смигунова Е.В. Социометрическая процедура как социально-психологический метод изучения отдельной личности и коллектива в структуре управления

В статье определено, что важным показателем деятельности коллектива является его социально-психологический климат, который позволяет определить уровень конфликтного противостояния и влияет на общую эффективность работы сотрудников. Это необходимо учитывать в процессе управленческой деятельности. Обоснована актуальность применения социометрической процедуры как эффективного социально-психологического метода изучения социально-психологического климата в организации (коллективе, группе и т.д.). Проанализированы преимущества и недостатки применения параметрической и непараметрической процедур метода социометрии, а также социограммы.

Ключевые слова: психология управления, социально-психологический климат, социально-психологические методы, социометрия, социограмма, параметрическая и непараметрическая процедуры.

Krasnorutskyy A, Smigunova O. Sociometric procedure as a socio-psychological method of learning the individual and the collective in management structure

The article stipulates that an important indicator of the team is its social psychological climate that makes it possible to determine the level of confrontation and conflict affect the overall performance of the employees. This should be considered in the process of management. Actuality use sociometric procedure as an effective method of socio-psychological study of socio-psychological climate in the organization (team, group, etc.). Advantages and disadvantages of parametric and nonparametric method sociometry procedures and sociogram,.

Keywords: *management psychology, social psychological climate, social psychological methods, Sociometry, sociogram, parametric and non-parametric procedures.*

УДК 633/635:338.439.5

**СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ
ОРГАНІЧНОГО СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА**

**ЛЕВКИНА Р.В., Д.Е.Н., ПРОФЕСОР,
НІКІТИНА О.М., АСИСТЕНТ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

Постановка проблеми узагальненому вигляді. Питання безпеки та якості продовольчих товарів набули особливої актуальності у міжнародній торгівлі протягом останніх 15-20 років. Якість і екологічна безпека аграрної продукції стала одним з основних факторів внутрішньої і зовнішньої конкурентоспроможності країни. Висока потреба у органічній продукції, що асоціюється із якісною продукцією, яка не містить залишків мінеральних добрив, пестицидів тощо, вимагає поширення органічних технологій в сільському господарстві. Під впливом високих темпів зростання популярності та попиту на органічну продукцію сформувався органічний сектор світової торгівлі сільськогосподарською продукцією та продовольством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти розвитку світового ринку органічної продукції знайшли відображення у працях таких науковців та практиків: В.І. Артиш С.С. [1, 2], Г.Я. Антонюк, Р.М. Безус [3], О.О. Маслак [4], Е.В. Милованов [5], С.А. Шлапак [6] та ін. Проте подальшого дослідження вимагають проблеми і перспективи розвитку ринку